

kohi ki te tangata Maori: *Tuatahi*: He noho huihui i roto i nga whare-puni, whare runanaga ranei: nga tangata ora, me nga tangata mate kohi. Kua kore he whare puni o enei ra. Engari ki te papunitia nga wini o nga whare papa ka rite aua whare papa ki te whare puni. I a tatau huihui, ka noho tahī nga mea mate kohi i te taha o nga mea ora i roto i nga whare runanga. E noho ana te rau tangata ki roto i te whare e tika ana mo nga tangata e rua tekau. Ka mare nga mea kohi ka tapukea ki te puehu ka maroke, ka rewa ki runga. Ka ngongoa e nga tamariki, e nga pakeke. Tena pea etahi kaore i tino pai nga tinana ko ena nga mea e pangia e te mate kohi. He mea ano ka moe tonu nga mea ora i te taka o nga mea mate kohi. *Tuarua*: Kei roto te bacillus o te kohi i te miraka a te kau pangia e te mate kohi. Ko tetahi tenci o nga take tino kaha e pangia ai te tangata e te kohi. Koiane te huarahi o nga pepi, o nga tamariki pakeke ake ranei e pangia nei e te kohi. Ko nga tamariki pakupaku o te ao nei te hunga e pangia nuitia ana e te mate kohi: ara nga tamariki o raro iho i te rima tau. Ia tau, ia tau o waenganui i te tau 1901 ki te tau 1910 e 3000 tamāriki i raro iho i te rima e matemate ana i te kohi o roto i te kotahi miriona tangata o Ingarangi me Weira. I roto i te tekau tau e 30.000 nga tamariki o era tau pakeke i kapohia e te kohi. Ko taua kohi i ahu mai i te miraka i whanua ki nga tamariki. I taua wa hoki kaore ano kia hangaia he ture tiro-tiro i nga mate o nga kau miraka me nga kau e patua ana hei miti. Ko nga kau a te maori kaore e tiro-tirohia ana mo te mate kohi. He tawhiti rawa i nga taone nunui kei reira nga kai-tiro-tiro a te kawantanga. E tino mohio ana au kaore ano tetahi kau kotahi o Waiapu, o Matakaua, a Te Kaha, o Raukokore, o Maraenui, o Omaio, o Ruatahuna, o Maunga Pahatu, o Ruatoki, o Tiran, o Waikaremoana, kia tiro-tirohia mo te mate kohi e nga kai-tiro-tiro a te kawatananga. *No reira hoki ano te mahi tika, he paera i te miraka kia matemate atu ai nga ngarara kohi kei roto.* Te mea tino pai mo te miraka mo kohua kia tata te paera, ara kia pupū ake, ka nuku ki tahaki tata atu o te mura o te ahi mo te rima meneti. Kua mate katoa nga ngarara i tena tunu, a, kaore hoki nga painga o te miraka e kino. Otira ko te mea pai tonu ko te paera. *Tuatoru*: *Ko nga miti.* Ko nga miti e kaha ana te pangia e te kohi: *tuatahi, ko te kau; tuarua, ko te poaka. Te Kararehe Kaore e tino pangia ana e te kohi ko te hipi.* Te mea tika ko te tunu i nga miti kia maoa rawa kia mate ai nga ngarara kohi i te ahi. *Tuawha* he kai no tetangata ara i te paipa a te tangata mate kohi. Kua kite tonu au i te tamaiti a te tangata kohi e mare toto ana e inu ana i te wai o roto o te patara i unu ai te matua i mua tata atu. I purua tonutia te ngutu o te patara e te matua ki roto i tona waha: i pera ano te tamaiti. Kua kite au i te tangata e hoatu ana i tona patara (Taria te Roanga.)